

Magyar zsoldosok Sienában

Itália egyik legfontosabb városállamának a történetében érdekes intermezzót jelentett az a kilenc hónap, amikor Luxemburgi Zsigmond Sienában állomásozott. Az uralkodó 1432. július 12-én érkezett, és csak a következő év Szent Márk napján (április 25.) utazott tovább.¹ A város krónikása, Tommaso Fecini szerint 1532 fő kísérte a királyt.² Az uralkodó katonáinak a létszámáról nem könnyű pontos számot adni, mivel az általam ismert adatok nagy szórást mutatnak. 1431 novemberének közepén, amikor Antonio Landi sienai polgár Milánóban múlatta az időt, úgy tudta, Zsigmondot kétezer, vagy kevesebb lovas kíséri.³ Lombardia ura más számot tud. Filippo Maria Visconti egy alkalommal abban egyezett meg az uralkodóval, hogy Toszkánába ezernél több emberével fog bevonulni.⁴ 1433. április 16-án egy másik levelében hasonló létszámról – 1200 királyi lovasról – olvashatunk.⁵ A források ismeretében én az 1500 fő körüli becslést tartom elfogadhatónak. Közülük ezernyi hivatásos katona, a többiek a kíséretet adó nemesek és familiárisaik lehettek.⁶ Az a tény, hogy a Camposelvoli környéki harcokra 1432 októberében egyszerre hatszáz harcost küldtek Zsigmond emberei közül, arra utal, hogy ezt a számot tekinthetjük a minimális létszámnak úgy a katonák, mint a kíséret esetében is.⁷

---

¹ A megérkezésre: Archivio di Stato di Siena, (a továbbiakban: ASS) Consiglio Generale I. Deliberazioni 217. k. 25r. Az elutazás napjára: Uo. 47r. A szerző az MTA-DE Lendület Magyarország a Középkori Európában Kutatócsoport tagja.

² Cronaca Senese di Tommaso Fecini (1431–1471). In: Cronache Senesi. A cura di Alessandro Lisini e Fabio Iacometti. Bologna 1931. (Rerum Italicarum Scriptores XV/6.) 837–874. (a továbbiakban: Cronaca Senese) 844–845.

³ Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigmund. Vierte Abteilung, 1431–1433. Hrsg. Hermann Herre. Bd. X. Gotha 1906. (a továbbiakban: DRTA X.) 115. sz.: 1431. nov. 13. Milánó. Antonio Landi sienai polgár levele városához.

⁴ ASS Concistorio 1923. k. 84. sz.: 1431. dec. 18. Abiategrasso. A milánói herceg levele Sienához.; DRTA X. 203. sz.

⁵ Gli atti cancellereschi Viscontei. Parte seconda. Carteggio extra dominium. Ed. Giovanni Vittani. Milano 1929. 527. sz.: 1432. apr. 16. Milánó. A milánói herceg levele Corrado di Carreto savonai őgróffhoz.

⁶ Egy korabeli adat szerint a királyi banderium létszáma ezerfős lehetett. Rájuk gondolok, amikor hivatásos (zsoldos) katonákról írok. Decreta Regni Hungariae 1301–1457. Ed. Döry Ferenc, Bónis György, Bácskai Vera. Bp. 1976. (a továbbiakban: DRH 1301–1457) 426.

⁷ ASS Concistorio 400 k. 44v.: 1432. okt. 16.

A magyar zsoldosok jelenlétére már Zsigmond érkezése előtt számos adatot ismerünk. 1430-ban Tommasus Gregorii de Sagabria (*iuvenis*) Siena zsoldjában harcolt, nevét egy jóval későbbi zsoldoslistában is megtaláljuk.⁸ 1431 tavaszától Johannes Ardelli Ungarus kapott több alkalommal pénzt csapatára.⁹ Azt is tudjuk, hogy 50 magyar gyalogost vezetett és három hónapra vették őket fel.¹⁰ Niccolò di Piero da Schiavonia, Piero di Niccolò Dongaria és Valentino di Tommaso Dongaria is itt gondolta megtalálni a szerencséjét.¹¹ Júliusban Giovanni d'Ungaria hagyta ott a városi szolgálatot.¹² Az utánpótlással soha nem volt baj. Augusztusban Mattiaccio di Giovanni Dongaria és Pietro di Giovanni Dongaria érkezett.¹³ A következő év februárjában Giovanni di Giorgio de Schiavonia igazolt ide.¹⁴ Francesco Piccinino, a híres Niccolò Piccinino di Perugia zsoldosvezér fia csapatában is harcoltak magyarok. A katonát Siena 500 lovasával és 100 gyalogosával fogadta fel 1432 áprilisában.¹⁵ Köztük számos magyart találunk.¹⁶ Zsigmond érkezése előtti hónapban Allegretto de Schiavoniának és Gregorio di Giorgio Dongariának fizettek.¹⁷ Az elsőként említett katonát a király felfogadhatta, 1433 januárjában parancsnokaként (*connestabile*) említették, és a gambassi környéki harcokban bizonyíthatott csapatával.¹⁸ Ungaretto di Pietro da Buda saját csapatával állt a város szolgálatába 20 lándzsával. Az íjászokból és a gyalogosokból álló egyeséget három hónapra szerződtették, de – mivel a zsoldosokra nem éppen volt jellemző a hűség – csupán egy hónapig maradtak.¹⁹ Bartolomeo da Boemia dupla zsoldot kapott a várostól 1432. augusztus 17-től egy negyedéven keresztül.²⁰

⁸ ASS Biccherna 642. k. 19v.: 1430. dec. 30. (Ebben a kötetben végig az új számozás alapján adom meg a jegyzeteket.) Fontosabb fizikális tulajdonságukat mindkét bejegyzésben leírják. Az összehasonlítás után úgy tűnik, ugyanarról a katonáról készült a bejegyzés. ASS Biccherna 622. k. 54v.: 1432.

⁹ ASS Concistorio 391. k. 10r.: 1431. márc. 12.; ASS Concistorio 391. k. 36r.: 1431. ápr. 23. Ebben a kötetben Johannes Ungarusnak említik. Ugyanarról a személyről van szó. ASS Concistorio 392. k. 16r.: 1431. jún. 6.; ASS Concistorio 392. k. 55v.: 1431. jún. 14.; ASS Concistorio 392. k. 58r.: 1431. jún. 16.; ASS Concistorio 396. k. 4v.: 1432. jan. 2.; ASS Biccherna 311. k. 104v.: 1433.

¹⁰ ASS Concistorio 392. k. 60r.: 1431. jún. 18.

¹¹ ASS Biccherna 640. k. 76r.: 1431. ápr. 14. és máj. 27. között; ASS Biccherna 640. k. 76r.: 1431. márc. 12.; ASS Biccherna 640. k. 76v.: 1431. febr. 10. és márc. 13. között.

¹² ASS Biccherna 642. k. 29r.: 1431. júl.

¹³ ASS Biccherna 642. k. 37v.: 1431. aug. 18.; ASS Biccherna 642. k. 37v.: 1431. aug. 2.

¹⁴ ASS Biccherna 642. k. 30v.: 1432. febr. 24.

¹⁵ ASS Biccherna 621. k. 2r.: 1432. ápr. 23. A zsoldoslista ezen a napon készült.

¹⁶ Francesco Piccinino magyar zsoldosaira I. Függelék I.

¹⁷ ASS Concistorio 398. k. 61v.: 1432. jún. 11. A kötetben a lap tetején hibásan júliust írtak.; ASS Biccherna 642. k. 51r.: 1432. jún. 24.

¹⁸ ASS Biccherna 311. k. 33r.: 1433. jan. 30.; ASS Biccherna 311. k. 160v.: 1433. febr. 5.

¹⁹ ASS Biccherna 640. k. 87v.: 1432. júl. 21. Az íjászok (*balestrieri*) 11, a gyalogosok (*pavesini*) 12 solidust kaptak egy hónapra. Augusztus 27-ig maradtak. ASS Biccherna 640. k. 88r.: 1432. aug. 27. Úgy tűnik, Zsigmond elutazása után is alkalmazták. ASS Biccherna 311. k. 122v.: 1433.

²⁰ ASS Biccherna. Biccherna 642. k. 57r.: 1432. aug. 17.; ASS Biccherna 642. k. 63r.: 1432. dec.

Valamit nagyon tudhatott. 1432 decemberében Orbetello városkából Siena parancsára szabad elvonulást kaptak Antonio della Pergola zsoldosvezér katonái. A hét közül az egyiket Andreaggio Ungarónak hívták.²¹ 1433-ban – úgy tűnik, már Zsigmond elutazása után – Ungherretto di Giacomo Dongharria magyar katonának fizetett a város.²² A bejegyzésekben említett és 1433 júliusa után alkalmazott harcosok akár a királlyal is érkezhettek, kivéve Pietro di Michele Dongharia d’Averát. Hazánkfia már januárban a város szolgálatában állt.²³

Zsigmond katonáinak a *Romzug* során több alkalommal bizonyítaniuk kellett felkészültségüket. Az első komolyabb megmérettetés a Lucca környéki harcokban várt rájuk. Ezekről az összecsapásokról nem csak levéltári és elbeszélő források számolnak be, hanem egy irodalmi alkotásban is megörökítették a magyarok harcát. 1449-ben Alessandro da Barga *Il Piccinino* (Az aprótermetű) címen érdekes verset írt városa történetének egyik fontos eseményéről. Itáliában a 15. század közepén ez már nem számít meglepőnek, elég csak arra a költeményre gondolnunk, amit Lucca város 1430. évi ostromáról írt egy névtelen szerző.²⁴ Alessandro da Barga munkája többek között azért is érdekes, mert említést tesz Luxemburgi Zsigmondról is, aki 1432. május 31-én érkezett a városba.²⁵ Mivel Firenze mindenáron meg akarta akadályozni az uralkodó utazását, rendszeresen támadta a sienai területeket is. A leghíresebb összecsapásra 1432. június elsején került sor – ekkor Zsigmond már bevonult Luccába –, amikor az Arno folyó síkságánál, Montopoli és Pontedra városkák között, a *La Rotta* elnevezésű helyen a sienai hadsereget megfutamították.²⁶ Az ütközet a San Romano-i csata néven vált ismertté.²⁷ A firenzei sereget Niccolò da Tolentino, míg a szövetséges milánói és sienai katonákat Alberico da Barbiano, Bernardino degli Ubaldini della Carda és Antonio da Pontedra vezették.²⁸ Biztosnak vélem, hogy ez utóbbiak oldalán magyarok is harcoltak, hiszen a Zsigmond kíséretének egy részét adó milánói csapatok is felvontak Siena oldalán, igaz, nem tudtak segíteni. A csetepaté azért vált híressé, mert 1450 körül Paolo Uccello (1397–1475) remek képet festett az ütközetről.²⁹ És

²¹ ASS Concistorio 1639. k. 195r–v.: 1432. dec. 18.

²² ASS Concistorio 1639. k. 149r.: 1433. Giacomo Dongaria zsoldos 1433. máj. 22-én lépett a város szolgálatába. ASS Biccherna 640. k. 112r.: 1433. máj. 22.

²³ ASS Concistorio 1639. k. 154r.: 1433. jan. 14.; ASS Biccherna 311. k. 154r.: 1433. jan. 14.

²⁴ *Vittorio Finzi*: Di un poema sincrono sull’assedio di Lucca dell’anno 1430. Zeitschrift für romanische Philologie 20. (1896) 219–276. A cím Niccolò Piccinino zsoldosvezérre utal.

²⁵ *Amadeo Pellegrini*: Il Piccinino. Zeitschrift für romanische Philologie 25. (1901) 230–243., 232.

²⁶ *Petra Pertici*: Uno sguardo in avanti: il soggiorno di Sigismondo di Lussemburgo e le ultime manifestazioni di ghibellinismo a Siena. In: Fedeltà ghibellina. Affari guelfi. Saggi e riletture intorno alla storia di Siena fra Due e Trecento. A cura di Gabriella Piccinni. (Dentro il Medioevo. Temi e ricerche di storia economica e sociale. 3/2.) Pisa 2008. 617–649., 630.

²⁷ A harcra Torre a San Romano és Castello del Bosco települések között került sor.

²⁸ *Petra Pertici*: Condottieri senesi e la Rotta di San Romano di Paolo Ucello. Archivio Storico Italiano 157. (1999) 537–562.; DRTA X. 352–353.

²⁹ *Petra Pertici*: A proposito delle battaglie di Paolo Ucello. Bullettino Senese di Storia Patria 111. (2004) 311–318.

hogy ne érjen a középkor centrikusság (igaz) vádja, mindenki figyelmébe ajánlom Gregory Corso (1930–2001) amerikai költő 1961-ben írt „beat-es” versét a San Romano-i csatáról „Uccello” címen, aki szerint „Sose halnak meg, akik ily összefonódva küzdenek.”³⁰ A firenzeiek elleni harcban esett el Dárói Majos László is. Ezt azért tudjuk, mert Zsigmond egy 1432. október 28-i oklevelében megemlégték, hogy Dáróit ők ölték meg.³¹

Alessandro da Barga versében is fontos szerepet kapott a két város, Lucca és Firenze ellentéte. Zsigmond luccai tartózkodása alatt a firenzeiek – Niccolò da Tolentino vezetésével – folyamatosan támadták a városi területeket 6 ezer lovasból és több mint 1500 gyalogosból álló a seregükkel.³² Amikor azonban a császár emberei ezt meghallották, hatalmas vakmerőséggel és vidám szívvel – *conte Matico* vezetésével – fegyvert fogtak, ahogy a költő hallotta: jó ötszáznyian.³³ Tallóci Matkónak, mert róla van szó, Zsigmond azt a parancsot adta, hogy ne ejtsenek foglyot, mindenkit vágjanak le, aki az ő koronája iránt nem engedelmes. „A Szent Koronára! Ez kedvemre telik!” – válaszolta a hadvezér, és kivonult a városból a firenzeiek ellen. Zsigmond és bárói is lóra szálltak, hogy figyeljék a csatát, a luccaiak a város faláról tették ugyanezt. Ez utóbbiak számszeríjakkal jól fel voltak szerelve.³⁴ A hosszadalmas csataleírásból kiderül, hogy a *todeschik* jó ezer lovassal támadtak, a császári csapatokat a luccai íjások is támogatták, Tallóci Matkó pedig „sárkányként” küzdött a firenzeiek ellen.³⁵ Hősiességben és bátorságban nem maradtak el mellette katonái sem, ezért az ellenfél parancsnoka visszavonulást parancsolt.³⁶ Azért ebben a Szent Korona dologban lehetett valami, hiszen amikor 1426. február 1-jén Rinaldo degli Albizi lovag és Nello di Giuliano jogi doktor azt a megbízást kapták Firenzében, hogy városuk diplomatajakként keressék fel Zsigmond császárt, a követi utasításban (1426. február 16.) érdekes megjegyzést olvashatunk. A kötelező udvariassági formulák elsorolása mellett meg kellett köszönniük azt a kegyet, amit a császár Firenze és a firenzei kereskedők iránt mutat, továbbá ki kellett fejteniük, hogy a firenzeiek milyen

³⁰ Üvöltés. Vallomások a beat nemzedékről. Válogatta és az előszót írta Sükösd Mihály. (Modern könyvtár 117.) Bp. 1982. 96. Eörsi István fordítása. A versre Hermann Róbert (Hadtörténeti Intézet és Múzeum) hívta fel a figyelmemet, a szöveget Szabó Dánieltől (Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet) kaptam meg. Önzetlen segítségüket ezúton is köszönöm.

³¹ DL 66 430.: 1432. okt. 28. Siena. Zsigmond oklevele.

³² *Pellegrini, A.*: Il Piccinino i. m. 233.

³³ Uo. A szöveg kiadója szerint – hibásan – „conte Matico” talán conte Matillio de Tollomitz lehet.

³⁴ „Lo imperador chiamò 'l guerrier valente: / Io ti comando che niun prigione / Meni di quella dispietate giente, / Tagliati sian senza remissione / Chi alla corona mia non è ubbidiente. / Rispuose il conte Matico ...: / Santa corona, tale affair mi piace / E di tal cosa non sarò fallace.” – *Pellegrini, A.*: Il Piccinino i. m. 233.; Tallóci életére l. *Mályusz Elemér*: A négy Tallóci fivér. Történelmi Szemle 23. (1980) 531–576.

³⁵ Arról, hogy az ötszázból hogyan lett ezer, bölcsen hallgat a szerző.

³⁶ Zsigmond luccai tartózkodására l. *E. Kovács Péter*: „A Szent Koronára! Ez kedvemre telik.” Zsigmond császár Luccában. Századok 141. (2007) 353–364.

hűséges hívei a Német–Római Birodalomnak és a Szent Koronának. Ez utóbbi említése nyilvánvalóan azoknak a Magyarországon élő firenzeieknek köszönhető, akik jól ismerték az országlakosok és a Szent Korona különleges államjogi viszonyát.³⁷ Alessandro da Barga 1449-ben szintén tisztában lehetett ezzel, és nem véletlenül adta Tallóci szájába az ominózus mondatot. Nekem ugyan hihetetlennek tűnik, hogy Zsigmond hadvezére így reagált volna, de ez most az ügy szempontjából másodlagos. A szerző ezt teljesen hihetőnek és elfogadottnak gondolta, akár igaz is lehet, hogy a Toszkánában szolgáló magyar zsoldosok egyik csatakiállításában szerepet kapott a Szent Korona.

Segítség Sienának

A Firenze elleni csatározások akkor is folytatódtak, amikor Zsigmond már Sienában állomásozott. A város vezetői azonnal kihasználták azt a vissza nem térő lehetőséget, hogy jól képzett katonák érkeztek az uralkodóval, és igen hamar saját szolgálatukba állították a zsoldosokat. A királynak sem volt ellenére a fent említett metódus, és úgy tűnik, örömmel adta „kölcsön” embereit. Zsigmond minden bizonnyal praktikus okok miatt engedélyezte az időleges átigazolásokat. Egyrészt a katonáknak rosszat tesz a semmittevés, másrészt pénzt is kaptak szolgálataik fejében. Mert zsold ide, zsold oda, a hosszú úton könnyen elfogyott a pénz. A hadiszolgálat már akkor is költséges szórakozásnak számított és kevesen gazdagodtak meg belőle. Aeneas Silvius arról írt, hogy „A két szerelmes történetének” férfi főszereplője, Euryalus azzal is kiténik, hogy a kíséret többi tagjával ellentétben (*curiales*), akik a hadiszolgálat miatt elszegényedtek, ő tehetős maradt.³⁸ Ennek legfőbb oka nem más, mint hogy az udvar többi tagjával ellentétben gazdag volt, egyrészt mert *von Haus aus* volt vagyona, másrészt Zsigmondtól sok ajándékot kapott.³⁹ Akik nem voltak ilyen szerencsések, azoknak maradt a harcmező.

Az uralkodó még meg sem érkezett Sienába, amikor Istefano Ongaro, aki Lodovico Colonna zsoldosvezér csapatában az egyik parancsnoknak számított, már a város szolgálatában állt (1432. július 1.).⁴⁰ Zsigmond elszállásolása után Siena igen hamar a saját szolgálatába állította a király embereit. Már 1432. július 18-án Bartolomeo de Gualdo kapitány csapatához Ungaretto Pietro de Buda csatlakozott húsz emberével három hónapra.⁴¹ Zsigmond katonáinak a megjele-

³⁷ E. Kovács Péter: Egy firenzei követjárás Magyarországon. Századok 144. (2010) 1455–1536.

³⁸ Aeneae Sylvii de duobus amantibus historia. Ed. Josephus I. Dévay. Bp. 1903. 6.

³⁹ Uo.

⁴⁰ Cronaca Senese i. m. 844. A sereg 200 lándzsásból állt.

⁴¹ ASS Concistorio 399. k. 21v.: 1432. júl. 17. A katonák fele páncélos volt, a többiek pedig íjászok. A bejegyzésben azt is megemlítik, hogy a húsz ember közül kettő „ragazi”. Továbbá: ASS Concistorio 399. k. 22r.: 1432. júl. 17.; ASS Concistorio 399. k. 39v.: 1432. aug. 2. Nem biztos, hogy Zsigmond kíséretéhez tartoztak, de ezt a lehetőséget sem lehet kizárni.

nése miatt Siena arra gondolt, hogy a milánói, a királyi és a saját csapatai ütőképes haderőt fognak majd jelenteni. Erre szükség is volt, hiszen Niccoló Tolentino és Micheletto vezetésével a firenzei csapatok megjelentek a sienai területen. Meglepetésként érthette a várost, amikor azt a hírt kapták Montefollonico vezetőjétől (*commissario ac vicario*), hogy midőn bizonyos ügyei Monte Poliziano környékére szólították, Niccoló Fortebraccio csapatai a Ponte Valianón átkelve⁴² elfoglalták a fent említett várat. Ezután a zsoldosvezér egy trombitást a falra küldött, aki hangosan kiáltozva előadta, hogy ezen a területen a helységek IV. Jenő pápa és az ő fennhatósága alá fognak tartozni.⁴³ A Siena számára elfogadhatatlan és érthetetlen helyzetről a pápát is tájékoztatták. Ebből a levélből azt is megtudjuk, hogy Niccoló Fortebraccio a sienai területeket (Chiusi, Sarteano és Cetona között) is ki akarja rabolni.⁴⁴ Ebben a katonai helyzetben egyáltalán nem meglepő, hogy az uralkodó emberei a város katonáival számos alkalommal együtt támadtak az ellenséges területre. 1432. július 20-án kifejezetten Zsigmond akarátának eleget téve, Siena a firenzeiek ellen küldte Francesco Piccino zsoldos kapitányt. A sereg létszáma minimum négyszáz fő lehetett.⁴⁵ Talán őket látogatta meg Zsigmond július 22-én, amikor személyesen is megjelent a harcmezőn. Az uralkodó ekkor az Arbia folyóhoz vonult.⁴⁶ Siena folyamatosan fizette Zsigmond katonáit. Augusztus végén Arnesto Boemio, Zsigmond egyik kapitánya 1212 libra és 10 solidust kapott 200 lovas és 250 famulus szolgálatai fejében.⁴⁷ A bejegyzés egy katonai akcióra utal, és a katonák valamennyien az uralkodó kíséretébe tartoztak. Siena seregei, minden bizonnyal a király csapataival együtt, 1432. szeptember második napján sikeresen foglalták el a firenzei fennhatóság alá tartozó Torricellát.⁴⁸ Másnap Lucignanello városkája adta meg magát. A polgárok megünnepelték a jeles eseményt és örömtüzeket gyújtottak.⁴⁹ Mivel szeptemberben 400 forintot kaptak Zsigmond katonái, nem nagy merészség azt gondolni, hogy ők is arrafelé harcolhattak.⁵⁰ Igaz, a firenzeiek is sikereket értek el. Erre utal az a bejegyzés is, amit Cividale városában egy oklevélre írtak rá 1432. szeptember 8-án, amikor a tanács előtt felolvasták az iratot. Győzelemről és zsákmányokról számoltak be az egyesített milánói, sienai és

⁴² Ez azt jelentette, hogy átkeltek a Val di Chiana völgyön.

⁴³ ASS Concistorio 1639. k. 19v–20r.: 1432. júl. 12. után.

⁴⁴ ASS Concistorio 1639. k. 24r–v.: 1432. júl. 20.; DRTA X. 461.

⁴⁵ ASS Concistorio 399. k. 24r.: 1432. júl. 20. A bejegyzésben ezt írták: „cum eius brigatia equitibus et quadringenti familiaribus.”

⁴⁶ *Giogurta Tommasi*: Dell'histoire di Siena. Deca seconda. Vol. I. Libri I–III. (1355–1444). Siena 2002. /1625. (Ristampata anastatica.) 384. A folyócska Siénától kelet-délkeletre található.

⁴⁷ ASS Concistorio 399. k. 67r.: 1432. aug. 30. A famulust „nehéz” gyalogosnak fordítani, de bármi előfordulhat. Talán 200 hivatásos katona és 250 nemes.

⁴⁸ Cronaca Senese i. m. 846.

⁴⁹ Uo. A szövegben ez áll: „venne l'ulivo di Lucignianello di Chianti.” A kifejezés békekötésre, vagy megadásra utal.

⁵⁰ ASS Concistorio 400. k. 7v.: 1432. szept. 6.; ASS Concistorio 400. k. 8r.: 1432. szept. 7.

Zsigmond csapataival szemben.⁵¹ Ugyan ezen a napon – talán a vereségek hatására – az uralkodó 2 vagy 3 ezer fős lovasságot kért Németországból öt vagy hat hónapra, Wilhelm von Baiern herceg, birodalmi helytartótól és Friedrich von Brandenburg örgróf, választófejedelemtől.⁵² Ugyanezt a kérést elküldte a birodalmi rendeknek is.⁵³ 1432. szeptember 23-án 60 magyarnak fizettek ki 30 forintot, akik az Ambra várba (*ad castrum Ambre*) küldött élelmet kísérték.⁵⁴ Egy nappal később újabb 226 magyar gyalogos kapott pénzt, összesen 497 librát és négy solidust. A bejegyzésből kiderül: titkos akciókban vettek részt. Bérüket Tallóci Matkón vagy Hédervári Lőrincen keresztül kapták meg.⁵⁵ Nem kellett sokat várni az újabb megbízásra. 100 magyar katona szeptember végén Tallócin keresztül 800 librával lett gazdagabb.⁵⁶ Nem tudjuk, hányan osztoztak azon a 45 aranyon, amit szintén magyarok kaptak.⁵⁷ Az ellenséget feltehetően Niccolò da Tolentino vezethette, aki a hírek szerint 500 jól felszerelt lovassal támadta a sienai területeket. A firenzei zsoldos parancsnok lépéséről Tallóci Matkót is értesítették.⁵⁸ Szeptember utolsó napján a cseh bárót (*Arnesto de Bohemia*) 100 lovasval Massa (Marittima) és Campiglia (Marittima) városaihoz küldték.⁵⁹ Feladatát nem ismerjük.

Októberben már San Leonino környékén találjuk a sereget. A sienai csapatokat Antonio di Checco Rosso Petrucci és Bernardino degli Ubaldini della Carda vezette, de mivel Tallóci Matkó is ott volt, ez azt jelenti, hogy az uralkodó harcosai ebből a hadjáratból sem maradtak ki.⁶⁰ A harcokat a „lucchai háború” (1429–1433) részének tekinthetjük, ahol Firenze ellen szövetséget kötött a Pápai Állam, Milánó, Genova, Piombino, Siena és Zsigmond.⁶¹ Ebben a hónapban újabb

⁵¹ Biblioteca Civica di Cividale del Friuli, Antico Archivio Comunità, Lorenzo Orlandi, Pergamena e Documenti. Busta 11. 70. sz.: 1432. szept. 6. Udine. Leonardo Giustiniano velencei locumtenens generalis levele Cividale tanácsához és közösségéhez. Töredékes.

⁵² DRTA X. 331. sz.: 1432. szept. 8. Siena. Zsigmond oklevele. Kivonata: Regesta Imperii XI/2. Die Urkunden Kaiser Sigismunds (1425–1437). Verzeichnet von Wilhelm Altmann. Innsbruck 1897. (a továbbiakban: RI XI/2.) 9238. sz.

⁵³ DRTA X. 332. sz.: 1432. szept. 8. Siena. Zsigmond oklevele. Kivonata: RI XI/2. 9240. sz.

⁵⁴ ASS Concistorio 400. k. 24r.: 1432. szept. 23. A várat folyamatosan erősítették. 1433. áprilisában Antonio di Angelo delle Bombardet vezényelték oda „pro defensione dicte terre.” – ASS Concistorio 1640. k. 98r.: 1433. ápr. 18.

⁵⁵ ASS Concistorio 400. k. 25v.: 1432. szept. 24.

⁵⁶ ASS Concistorio 400. k. 28r.: 1432. szept. 27.

⁵⁷ ASS Concistorio 400. k. 31v.: 1432. szept. 29. Ebben az esetben 1 arany = 88 solidus.

⁵⁸ ASS Concistorio 1639. k. 94r.: 1432. szept. 19.

⁵⁹ ASS Concistorio 1639. k. 101v.: 1432. szept. 30.

⁶⁰ ASS Concistorio 1927. k. 15. sz.: 1432. okt. 20. Montesiepi. Antonio di Checco Rosso Petrucci levele városhoz. A kiadási helyen ez áll: „Ex Abatia ruota.” Ezért gondolom, hogy a Chiusdinoban található San Galgano apátságban írhatta a levelet, ahol a Rotonda di Montesiepi található.

⁶¹ *Petra Pertici*: Il capitano e uomo politico senese Antonio Petrucci (1400–1471) e un suo ritratto fin qui sconosciuto. Atti e Memorie dell'Accademia Colombaria 76. (2012) 205–215., 209.

magyarokat akartak felbérelni, mivel az ellenség ostromolta Camposelvölit.⁶² 400 lovas és 200 gyalogost fizettek meg. A lovasok fejenként 2 forintot kaptak, a gyalogosok csak egyet.⁶³ 1432. október 15-én ezer forintot ítéltek meg a magyaroknak. Az összeg és a katonák száma – a fegyvernemek összetétele változott – arra utal, hogy ugyanarról a tételről van szó. Az 500 lovas és 100 gyalogos a pénzt Hédervári Lőrinc lovászmesteren keresztül kapták meg.⁶⁴ A problémát csak azt jelentette, hogy Zsigmond csapatai nem tudtak odamenni, ezért a város Bernardino degli Ubaldini della Carda sienai hadvezért és katonáit vezényelte oda.⁶⁵ Az okot nem tudjuk, de egy újabb bejegyzés talán közelebb visz bennünket a megoldáshoz. Néhány nap múlva a fenti 1000 forintot még megfejejték nekik újabb 200 forinttal,⁶⁶ sőt Siena fegyvereket is küldött az ott harcoló királyi csapatoknak.⁶⁷ A Camposelvöli környéki hadjáratnál végre nem csak a magyar csapatok, hanem Zsigmond személyesen is megjelent. Biztonsága érdekében 150 sienai íjászt is az Ambra folyócska völgyébe vezényeltek.⁶⁸ A város Giacomo di Guidino parancsnokot (*commisarius*) küldte az uralkodóval, és azt is tudjuk, hogy Tallóci Matkó is ide vonult.⁶⁹ A harcok elhúzódtak, ezért Siena újabb 100 magyart bérelt fel azokon kívül, akik már Camposelvölinél harcolnak.⁷⁰ Siena fizetett akkor is, amikor Zsigmond Magyarországra küldte Tallóci Matkót, hogy embereket hozzon és fontos dolgokat intézzon el. Ez 1000 dukátjába került a városnak.⁷¹ Zsigmondot az év októberében Castelnovo Berardengánál találjuk. Siena egyik levelében arról számolt be az uralkodónak, hogy a firenzei csapatok

⁶² ASS Concistorio 400. k. 43r.: 1432. okt. 14.

⁶³ Uo. Luigi Fumi szerint erre a támadásra 1433. március utolsó napján került sor, amikor Zsigmond emberei a siénai sereggel megdúlták és kirabolták Camposelvöli várát, továbbá megöltek öt férfit és egy nőt. Azt is beszélték, hogy a magyarok más várakat is el akarnak foglalni. *Luigi Fumi*: Codice Diplomatico della città d’Orvieto. Documenti e registri dal secolo XI al XV. Firenze 1884. 692. A szövegben 1433 októberének a végére teszik a támadás idejét, de a kiadó megjegyzi, hogy ez hibás és szerinte március a helyes dátum. A fentiek ismeretében nyilvánvaló, hogy a harcok 1432-ben voltak. Ez utóbbit támasztja alá egy másik bejegyzés is. Ebből kiderül, jelentős mennyiségű élelmet csoportosítottak a környékre. ASS Concistorio 400. k. 43r.: 1432. okt. 14.; ASS Concistorio 400. k. 49r.: 1432. okt. 20.

⁶⁴ ASS Concistorio 400. k. 43v.: 1432. okt. 15.; ASS Concistorio 400. k. 44v.: 1432. okt. 16.

⁶⁵ ASS Concistorio 400. k. 45r.: 1432. okt. 16.

⁶⁶ ASS Concistorio 400. k. 47v.: 1432. okt. 18.

⁶⁷ ASS Concistorio 400. k. 49v.: 1432. okt. 20.

⁶⁸ ASS Concistorio 400. k. 47v.: 1432. okt. 19.; ASS Concistorio 400. k. 50r.: 1432. okt. 20.

Arról, hogy Zsigmond Camposelvölinél volt, egy firenzei forrás is említést tett. Diario Fiorentino di Bartolommeo di Michele da Corazza (1405–1438). A cura di Giuseppe Odoardo Corazzini. Archivio Storico Italiano 14. (1894) 233–298., 283–284.

⁶⁹ ASS Concistorio 1639. k. 115r.: 1432. okt. 18.; ASS Concistorio 1639. k. 116r.: 1432. okt. 19.

⁷⁰ ASS Concistorio 400. k. 50r.: 1432. okt. 20. 100 forintot kaptak. 1 forint = 15 grosso.

⁷¹ ASS Concistorio 400. k. 60r.: 1432. okt. 29.; ASS Concistorio 400. k. 61v.: 1432. okt. 31.; ASS Concistorio 400. k. 62r.: 1432. okt. 31. 1 dukát = 90,5 solidus. 1433. márc. 5-én már biztosan megint Sienában volt. ASS Biccherna 1132. k. 559v.

Niccolò da Tolentino és Micheletto vezetésével mozgolódní kezdtek,⁷² és Camposelvoli várát lerombolták.⁷³ Monte Oliveto Maggiore települést is fenyegethették, ide segítségképpen tíz magyart küldtek.⁷⁴ Zsigmond nem csak a katonáit vezényelte Siena segítségére, hanem San Quirico (d'Orcia), Sarteano, és Chusi városkákhoz ágyúkat is irányított.⁷⁵ 1432 novemberében kezdődhetnek el a Gambassi körüli hadműveletek. Siena élelmet és Zsigmond kétszáz gyalogosát küldte ide.⁷⁶ A katonai műveleteket San Quirico (d'Orcia) irányába is megkezdték. Ide a sienai csapatokon kívül magyar lovasokat és az uralkodó 100 gyalogosát hatvan kézi lőfegyverrel (*bombardella*) csoportosították át.⁷⁷

A következő év elején Radicondoliba vezényeltek hatvan magyar lovas és ötven gyalogost. Feladatuk a Gambassi ostromához szükséges élelmiszer biztosítása volt.⁷⁸ A csapatösszevonások tovább folytatódtak. 1433. január 5-én 70,⁷⁹ majd néhány nap múlva újabb 90 lovas küldtek Zsigmond emberei közül a városkához.⁸⁰ A király itt harcoló parancsnokainak (*connestabile*) – Nanni da Pixa, Guglielmo Delamagnia, Chimento Inghilese, Alagretto Schiavo és Andrea d'Andrea Ongharo – 1433. január 10-én utaltak ki összesen 120,75 forintot és 10 solidust. Az utóbbi kettő nagyságrendekkel nagyobb pénzt kapott, nyilván több katonát kommandíroztak.⁸¹ A hónap végén 95,75 forint és 12 solidus ütötte a markukat.⁸² Egy másik iratban arról olvashatunk, hogy 91 lovas küldtek Zsigmond katonái közül Campiglia (Marittima) irányába. Külön megemlítették, hogy tapasztalt harcosokról van szó.⁸³ Sikernek számított Borgo San Fedele és An-

⁷² Az egyik bejegyzésben azt írták, hogy levelüket Castelnovo Berardengába küldik, mert Zsigmond ott van. ASS Concistorio 1639. k. 118v.: 1432. okt. 21. Egy másik levélben azt olvashatjuk, hogy Zsigmond ide ment. ASS Concistorio 400. k. 61r.: 1432. okt. 30. Október 26-án pedig már arról tudósítanak, hogy Siena úgy határozott, a városkába nem szükséges magyarokat küldeni. Ez azt is jelenti, hogy az uralkodó már nem volt ott. ASS Concistorio 1639. k. 123v.: 1432. okt. 26.

⁷³ ASS Concistorio 1639. k. 165r.: 1432. nov. 14.

⁷⁴ ASS Concistorio 1639. k. 123v.: 1432. okt. 25.

⁷⁵ ASS Concistorio 1639. k. 177r.: 1432. nov. 25.

⁷⁶ ASS Concistorio 1639. k. 180r.: 1432. nov. 28.

⁷⁷ ASS Concistorio 1639. k. 180r.: 1432. nov. 29.

⁷⁸ ASS Concistorio 1640. k. 2v.: 1433. jan. 2.

⁷⁹ ASS Concistorio 1640. k. 5r.: 1433. jan. 5.

⁸⁰ A szövegben ez áll: „circa nonagintas equos Ungaros.” ASS Concistorio 1640. k. 6v.: 1433. jan. 7. Végül 93-at küldtek. ASS Concistorio 1640. k. 8v–9 r.: 1433. jan. 8.

⁸¹ Összesen 483 líra, 10 solidust kaptak. Ennek a felosztása a következő volt: Nanni da Pixa (40 líra), Guglielmo Delamagnia (40 líra), Chimento Inghilese (80 líra), Alagretto Schiavo (193 líra, 8 solidus), Andrea d'Andrea Ongharo (124 líra). Még ezen kívül volt 6 líra és 2 solidus egyéb tétel is. ASS Biccherna 311. k. 3v.: 1433. jan. 10.

⁸² Összesen 383 líra, 12 solidus. Ennek a felosztása a következő volt: Alagretto Schiavo (135 líra), Andrea d'Andrea Ongharo (96 líra), Guglielmo Inghilese (60 líra), Guglielmo Delamagnia (50 líra), Nanni da Pixa (42 líra, 12 solidus). ASS Biccherna 311. k. 33r.: 1433. jan. 30.

⁸³ ASS Concistorio 1640. k. 8r.: 1433. jan. 8.; ASS Concistorio 1640. k. 8v–9r.: 1433. jan. 8.

tonio Squarcialupi palotájának az elfoglalása is.⁸⁴ Január 17-én San Polo (Montalcino környéke) települést foglalták el a város katonái.⁸⁵ Ebben a hónapban tovább folytatódtak a Gambassi környéki hadműveletek. A hét zsoldos parancsnok (*connestabile*) között találjuk a magyar András fia Andrást is (Andrea di Andrea Unghero). Mivel nem írták, hogy Zsigmond kíséretéhez tartozott, minden bizonnyal egy Itáliában harcoló zsoldost tisztelhetünk benne, aki saját csapatával éppen sienai szolgálatban állt.⁸⁶ Egy nappal később már Zsigmond parancsnokaként (*connestabile*) említik.⁸⁷ Azért az uralkodó katonái sem maradtak ki a jóból. 1433 januárjában ők is Gambassi irányába lettek vezényelve. Kaspar Schlick kapott 200 librát annak az 50 magyar lovasnak a fizetésére, akiket a fenti területre küldtek.⁸⁸ A hadműveletek tovább folytatódtak februárban és márciusban is.⁸⁹ A jó hír áprilisban érkezett. A hónap 10. napján Gambassi városkája sem tudott ellenállni a sienai és a magyar csapatoknak.⁹⁰

Zsigmond katonái több helyen harcolhattak Toszkánában. Tudjuk, Campagnaticóban is állomásoztak.⁹¹ A városka nagyon közel van Grossetóhoz, elképzelhető, hogy a Sienába ebből az irányba érkező gabonaszállítmányokat védték. Az élelmiszerek beszerzése a hadjárat alatt mindig fontos feladatnak számított. Zsigmond katonáit döntő részben azok a városkák látták el, ahol éppen állomásoztak, de ismerünk olyan esetet is, amikor az ellátmányt megvették – minden bizonnyal Siena pénzéből. 1433 februárjában Zsigmond arra kérte a perugiai polgárokat, hogy két embere (Petrus és Bartolomeus Dorne) a katonáinak tőlük vásárolhasson.⁹²

A harcba bele lehetett halni. A zsoldos erre szerződött, a szerencsésebbek ellenben a túlélésre. A sienai szolgálatba álló magyar katonák egy részéről bizonyossággal állíthatjuk, Zsigmond kíséretéhez tartoztak. Véletlenül is dolgozhattak a városnak, függetlenül a királyi csapatok megjelenésétől. Ilyenek lehettek a fentebb említett angol, itáliai és német parancsnokok, akik a királyi csapatokat vezették. Mindenesetre harcászati és ellátási szempontból könnyű területen mo-

⁸⁴ Január 6. és 8. Mindkét esetben a „venne l’ulivo” terminust használja a krónikás. Cronaca Senese i. m. 846.

⁸⁵ Uo. 847.

⁸⁶ ASS Concistorio 402. k. 14r.: 1433. jan. 9. Rajta kívül – többek között – egy német és egy angol zsoldost is találunk. Valamint: ASS Concistorio 402. k. 40r.: 1433. jan. 30.

⁸⁷ ASS Biccherna 311. k. 3v.: 1433. jan. 10. *Connestabile*ként említik. Továbbá: ASS Biccherna 311. k. 33r.: 1433. jan. 30.; ASS Biccherna 311. k. 38r.: 1433. febr. 6.; ASS Biccherna 311. k. 38r.: 1433. febr. 7.

⁸⁸ ASS Concistorio 402. k. 15r.: 1433. jan. 10.

⁸⁹ ASS Concistorio 402. k. 58r.: 1433. febr. 12.; ASS Concistorio 403. k. 11r.: 1433. márc. 13. Utánpótlást küldenek Gambassihoz.

⁹⁰ Cronaca Senese i. m. 847. Zsigmond seregében legalább négy ágyú (*bunbardar*) volt. ASS Concistorio 403. k. 48v.: 1433. ápr. 24. Az, hogy ezek mekkorák voltak és használták-e, arra nincsen adat.

⁹¹ ASS Concistorio 1929. k. 11. sz.: 1433. ápr. 1. Campagnatico. Cecco Sozini levele a városhoz.

⁹² RI XI/2. 9358. sz.: 1433. febr. 4. Siena. Zsigmond oklevele.

zotnak, és szűk akciórádiuson belül próbáltak az ellenség fölé kerekedni. A dombos vidéken – várak majdnem mindegyik kiemelkedésen álltak – 20–30 kilométernyi távolságokat kellett részlegesen elfoglalni úgy a firenzeieknek, mint Sienának.

A pénz és az ő szaga

Az uralkodó abban a szerencsés helyzetben volt, hogy a város levette a válláról a zsoldosok fizetésének szomorú kötelezettségét. A katonákat minden esetben meg kell fizetni, és érdemes állandóan munkát is adni nekik. Zsigmond és hadvezérei ezzel tökéletesen tisztában voltak, ezért a Firenze elleni harcok lanyhulása után, az 1432-es év végétől egészen a király elutazásáig, számos magyar lovast és gyalogost helyeztek ki a Siena fennhatósága alatt álló városokba.⁹³ A kihelyezett katonák pontos létszámát nem ismerjük, és a könnyű siker reményében az sem megoldás – az esetleges átfedések következtében –, ha összeadjuk a rendelkezésre álló adatokat. Ennek ellenére ezt kétes tájékoztató pontként megtehetem, igyekezve kikerülni a csapdákat. Zsigmond emberei közül legalább 336-at vezényeltek különböző helyekre,⁹⁴ és 2569,5 forintot, 69 solidust és 16 dénárt fizettek ki nekik.⁹⁵ A logika azt mondatja velem, a sienai pénzen túl a „magyar” fizetésük is járt nekik. Ez az 1410-es években lovasok esetében havi hat forint volt, míg a gyalogosok kettőt kaptak.⁹⁶ Zsoldból soha sem lehet elég, de miképp lehetett plusz bevételekhez jutni? Erre nem tudok megnyugtató választ adni. Rablásra nincsen adat, ha lettek volna atrocitások, arról mindenképpen olvashatnánk a bejegyzésekben. Két módon lehetett a takarékoskodás helyett megalapozni a jövőt: a zálog mellett kisebb csalásokkal. Közel hatszáz év távlatából nehéz tetten érni honfitársaink ügyeskedését, ennek ellenére néhány alkalommal halovány sikernek örülhetünk. Siena ragaszkodott a bürokratikus megoldáshoz, és a város zsoldjában harcoló katonákról regisztrumot vezettek, valamint a csapatvezetők levélben is megkapták a megbízást. Más alkalommal *litterae creden-*

⁹³ A kihelyezésekre l. Függelék II.

⁹⁴ Több alkalommal nem adják meg a létszámukat. Általánosságban (magyarok, famulusok) írnak róluk. Ezért sem lehet kiszámolni az egy főre eső pénzeket és a katonák vezénylésénél átfedések is lehetnek. Erre bővebben l. Függelék II.

⁹⁵ A kifizetéseknél elsősorban a Biccherna 311-es kötetében található adatokat vettem figyelembe. Ebben a regisztrumban elméletileg benne vannak az 1433. év adatai. Másol is lehetnek bejegyzések, nem beszélve az esetleges iratpusztulásról. Más forrásokban olvasható számokkal dolgoztam. Kétség, kétség hátán. Erre bővebben l. Függelék II.

⁹⁶ C. *Tóth Norbert*: Az 1395. évi lengyel betörés. A lengyel-magyar kapcsolatok egy epizódja. In: *Honoris Causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére.* Szerk. Neumann Tibor, Rácz György. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 40. *Analecta mediaevalia* III.) Bp.–Piliscsaba 2009. 447–485., 467. és 480.

tionalest fogalmaztak és írtak a konkrét feladatokról.⁹⁷ A szövegbe belefoglalták a fizetséget, a katonák számát, továbbá az emberek és az állatok szállásáról és ellátásáról sem feledkeztek meg.⁹⁸ A bejegyzésekből hitlevelek vázlatos kivonatait ismerhetjük meg. Egy alkalommal hosszabban ismertették a város vágyait, ezért az 1433. február 5-én fogalmazott és számos városkába szétküldött parancsot alaposan megismerhetjük.⁹⁹

Siena óvatosságát jól mutatja, amikor a király Campigliába küldött lovasairól tájékoztatták a borgo vezetőjét. Nem vehetnek fel több katonát, mint amennyit levelükben felsoroltak. Ebben az esetben a listát Zsigmonddal is egyezteték.¹⁰⁰ Az elővigyázatosság tapasztalatra utal, mert alkalmanként a zsoldosok többen vagy éppen kevesebben jelentek meg a vezénylési helyükön. Míg az első esetben magasabb látszámuk miatt „jogosan” kérhettek több pénzt, ellenben ha karcsúsították csapatukat, hasonlóan „törvényesen” követelhatték – hitlevelüket öntudatosan lobogtatva – kialakított jussukat. Erről a 93 nevet tartalmazó listáról még egy dolgot érdemes megemlíteni. A felsorolást Ser. Giovanni a sienai kancelláriában állította össze, gyöngybetűkkel írva a katonák neveit.¹⁰¹ Ezt nem miattam tette, hanem a Campigliában élő olvasni tudók okán. Így el lehetett kerülni a vitás helyzeteket. Ebbe a borgóba a legügyesebb és legkreatívabb katonák mehettek, hiszen közel két hét múlva egy újabb kontingens küldésekor nem felejtették megemlíteni, hogy azt a levelet fogadhatják el, amit Siena írt, és csupán annyit fizethetnek ki (300 forint), amennyiről a kötelezvényben olvashattak.¹⁰² Valóban büszkéek lehetünk a magyar zsoldosokra, akik, ha kellett, saját maguk is képesek voltak megfogalmazni egy *litterae credentiales*, vagy pillanatok alatt találtak egy írástudót. Az érdekérvényesítő képességükkel sem lehetett nagy baj, hiszen az egyszer már kialakított összeg felett újabb 74 forinttal lettek gazdagabbak.¹⁰³ Feltevésemet alátámasztja egy levél. Ezt 1432 februárjában tizenöt városkába elküldték, és ebben meghatározták a katonák számát, az egy lóra járó

⁹⁷ Néhány példa: Batignano – ASS Concistorio 1640. k. 31r.: 1433. febr. 3.; Montepescali – ASS Concistorio 1640. k. 25r.: 1433. jan. 25.; Montorsaio – ASS Concistorio 1640. k. 31r.: 1433. febr. 3.

⁹⁸ Néhány példa: Grosseto – ASS Concistorio 1640. k. 20v.: 1433. jan. 21.; Massa – ASS Concistorio 1640. k. 20v.: 1433. jan. 21.

⁹⁹ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433. febr. 5. Továbbá I. Függelék II.

¹⁰⁰ „Non passando ad alchuno la rata che nella lista datati per essa Sacra Maiesta si contiene.” – ASS Concistorio 1640. k. 8v–9r.: 1433. jan. 8. A zálogok írásbafoglalására: Campagnatico – ASS Concistorio 1640. k. 70r.: 1433. márc. 19.; Massa – ASS Concistorio 1640. k. 17v.: 1433. jan. 17.; Montepescali – ASS Concistorio 1640. k. 14r.: 1433. jan. 13.; Istia d’Ombrone – ASS Concistorio 1640. k. 9v.: 1433. jan. 9.; Perete – ASS 1640. k. 39v.: 1433. febr. 15.

¹⁰¹ ASS Concistorio 1640. k. 8v–9r.: 1433. jan. 8.

¹⁰² „Non obstantibus aliis litteris per nos scriptis, nullo modo faciant fieri credentias gentium regie Maiestatis illuc transmissis, nisi secundum ratam presentibus inclusam, que est in summa florenorum trecentorum.” – ASS Concistorio 1640. k. 20r.: 1433. jan. 21.

¹⁰³ ASS Concistorio 1640. k. 62r.: 1433. márc. 9.

pénzt (5 forint), és a kifizetendő összeg felső határát is.¹⁰⁴ Számos esetben a borkókban a zsoldosok zálogáról kötelezvényt kellett írni, és amikor azok visszatértek Sienába, a biztosítékokat vissza kellett kapniuk.¹⁰⁵ Ez arra utal, nem mindenki tudta kiváltani dolgait, de az uralkodó akarata most is győzött. Zsigmond emberei nem fizettek, Siena ellenben utólag kompenzált. Ezt bizonyítja egy Massába küldött levél. Itt 1433. január második felétől Brunoro della Scala emberei állomásoztak.¹⁰⁶ A birodalmi vikárius két hónap múlva 200 forintnyi kötelezvényt kapott fedezetként. Zsoldosai ebből a pénzből visszaválthatták zálogaikat.¹⁰⁷ Azért a toszkánokat sem kellett féltetni! Montepescaliban Zsigmond katonáinak a megérkezése után drágábban adták az élelmet, mint bevonulásuk előtt. Siena a helyzet normalizálását kérte a polgároktól: térjenek vissza az eredeti árakhoz.¹⁰⁸ Nem egyedi esetről lehetett szó, és nem is az első alkalommal próbálkozhattak. Megkockáztatom, Montepescali városkáján kívül is élhettek ezzel az egyszerű és bevált módszerrel.

A katonák egy része jól érezhette magát Sienában. Tudjuk, hogy Zsigmond elutazása után városi szolgálatba lépett Ungaretto Jacobi de Ungaria, aki feltehetőleg a királlyal érkezett. Nevét egy zsoldoslistában találjuk, 1433. augusztus 29-én fizetik ki más – nem magyar – katonákkal együtt.¹⁰⁹ A fent említett „hadmérnök”, Giovanni di Zagrabia (Giovanni delle Bombarde) is itt maradt.¹¹⁰ Itt gondolta megtalálni számításait Ianninus Bohemus is, akiről Zsigmond elutazása után találunk bejegyzést.¹¹¹ Angelus Paradisi de Buda trombitás nem csak 1432. július és augusztus hónapban dolgozott a városnak.¹¹² 1442-ben is Siena vendégszeretét élvezte, igaz nem éppen paradicsomi környezetben, hanem a börtönben.¹¹³ Ismerünk olyanokat is, akik nagyon unhatták a sienai napokat, a várost, és az állandó hadviselést. Azok közül a katonák közül, akiket Campigliába küldtek, néhány megszökött.¹¹⁴ Hasonlóan elege lehetett a zsoldos életből a Buonconventóban állomásozó Marcusnak és Georgiusnak is, akik szintén búcsút mondtak csapatuknak.¹¹⁵

¹⁰⁴ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1432. febr. 5. A dátumra I. Függlék II. Hasonló felszólítást kapott Celle (sul Rigo) városka is. Azonnal meg kellett az ott állomásozó magyarokkal kötni a szerződést. A Zsigmond elutazása előtti napokról van szó. ASS Concistorio 1640. k. 101v.: 1433. ápr. 21.

¹⁰⁵ „Volumus insuper ut fieri faciat eis credentias super pignoribus suis ... in reditu restituant ipsa pignora.” – ASS Concistorio 1640. k. 8r.: 1433. jan. 8.

¹⁰⁶ ASS Concistorio 1640. k. 17v.: 1433. jan. 17.

¹⁰⁷ Librában (800) adja meg. A 4:1 arányú váltást használtam. ASS Concistorio 1640. k. 69r.: 1433. márc. 18.

¹⁰⁸ „victuaria non vendatur cariora” – ASS Concistorio 1640. k. 8r.: 1433. jan. 18.

¹⁰⁹ ASS Concistorio 405. k. 49r.: 1433. aug. 29.

¹¹⁰ *Horváth Henrik*: Siena ed il primo rinascimento ungherese. Corvina 10. (1925) 62–67. A szenteltvíztartón a „Giovanni delle Bombarde fecit 143...” felirat olvasható.

¹¹¹ ASS Concistorio 1640. k. 153v.: 1433. máj. 28.

¹¹² ASS Concistorio 399. k. 75v.: 1432. aug. 30. *Pertici, P.*: Uno sguardo in avanti i. m. 644–645.

¹¹³ ASS Biccherna 741. k. 5v.: 1432. aug. 15.

¹¹⁴ ASS Concistorio 1640. k. 8v–9r.: 1433. jan. 8.

¹¹⁵ ASS Concistorio 1640. k. 20r.: 1433. jan. 21.

Biztosak lehetünk, hogy az a két magyar sem gondolt mélységes örömmel Sienára, akiket a király parancsára tartóztattak le a városban, de még az este megszöktek. Zsigmond akarata szerint el kellett őket fogni.¹¹⁶

A zsoldosok döntő része cseh, német és magyar volt, de találunk köztük lengyelt is. Nicolaus Polen éppen a firenzeiek ellen harcolt, amikor elvesztette a jobb kezét, és ezért visszatért szülőföldjére.¹¹⁷ A hadvezérek közül három nevét ismerjük. A tanulmányban említett Tallóci Matkó temesi ispán és Arnesto Boemio¹¹⁸ mellett Jan Svihovský von Riesenbergről is érdemes szólni.¹¹⁹ A sienai forrásokban általában Giovanni de Boeme-ként említett cseh főúr 1433. február 12-én halt meg.¹²⁰ A sienai dómban, a Santa Caterina kápolnába temették el Piero Ongaróval és Lászlóval együtt.¹²¹

A nemesek, akik a kíséret másik részét adták a katonák mellett, kevés kivételtől eltekintve magyarok voltak. Csak néhány példa.¹²² Alapi István, aki a lehetőségeihez mérten komoly pályát futott be, Dárói Majos László familiárisaként csatlakozott a kísérethez, majd ura halála után még Sienában adományt kapott Zsigmondtól, és 1433-ban a királyi udvar (*aula*) tagjává vált. Többet nem tudunk róla.¹²³ Aranyi István már udvari familiárisaként (1425–1437) érkezett Sienába,¹²⁴ és azt is tudjuk róla, hogy 1433. január 21-én Zsigmond visszaküldte őt Magyarországra.¹²⁵ Ennek ellenére szolgálatait nem felejtették el. 1435 és 1437 között a nógrádi, a gömöri és a honti ispáni címekkel büszkélkedhetett, és királyi prokurátorként (1436–1437) fejezte be hivatali pályáját.¹²⁶ Betleni Gergely 1433 és 1440 között udvari lovagként szolgált, Hédervári Lőrinc familiárisaként 1434-ben nagyszombati alkapitány. Később (1440) budai alvárnagy lett, majd Hunyadi János familiárisaként székely alispán (1444).¹²⁷ A kíséretben szolgált Csolnoki Lő-

¹¹⁶ ASS Concistorio 1639. k. 188v.: 1432. dec. 9.

¹¹⁷ Dominicus Lekno fia volt, aki a gneznói egyházmegyében élt. RI XI/2. 9393. sz.: 1433. márc. 12. Siena. Zsigmond oklevele.

¹¹⁸ ASS Concistorio 399. k. 67r.: 1432. aug. 30. A bejegyzés szerint Zsigmond kapitánya volt. Egy másik alkalommal bárónak nevezik. ASS Concistorio 1639. k. 101v.: 1432. szept. 30.; ASS Concistorio 1640. k. 27r.: 1433. jan. 28.

¹¹⁹ Cronaca Senese i. m. 844.; ASS Concistorio 1640. k. 9v.: 1433. jan. 9.; ASS Concistorio 1640. k. 27r.: 1433. jan. 28.

¹²⁰ Cronaca Senese i. m. 847.

¹²¹ Uo. A szövegben udvarnokok (*cortigiani*) közé sorolják őket.

¹²² A tanulmány terjedelmi korlátai miatt nem sorolom fel valamennyi katonát, aki ekkor Sienában állomásozott. Jelzem, rendelkezem a listájukkal.

¹²³ DL 66 430.: 1432. okt. 28. Siena. Zsigmond oklevele; *Engel Pál*: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I–II. Bp. 1996. II. 10.

¹²⁴ *Engel P.*: Archontológia II. 15.

¹²⁵ DL 1248.: 1433. jan. 21. Siena. Zsigmond oklevele.

¹²⁶ *Engel P.*: Archontológia II. 15.

¹²⁷ A szövegben Györgyöt írnak, véleményem szerint hibásan. ASS Concistorio 1640. k. 22v.: 1433. jan. 24. A *Gregorius* és a *Georgius* neveket könnyű eltéveszteni. *Engel P.*: Archontológia II. 36. Ha én tévedtem, akkor nem tudom, kiről lehet szó.

rinc is. Róla is csak annyi tudunk, hogy 1433-ban az *aula* tagjaként említeték.¹²⁸ Maróti Frank már udvari lovagként érkezhettek a városba, vagy a sienai (itáliai) szolgálatnak köszönhetően.¹²⁹ Hangonyi Péter az esztergomi érsek familiájába tartozott (1432), majd Hunyadi János szolgálatába állt és temesi alispánként (1443–1448) szolgálta a hadvezért.¹³⁰ Hatnai (Pan) László katonaként Siena oldalán harcolt. 1435 és 1437 között visegrádi, drégelyi és damásdi várnagy. Ő is Hunyadi János szolgálatába állt. Torontáli alispánként (1451), nyitrai ispánként (1452), majd nagyszombati kapitányként (1452–1454) írta be nevét a történelembe.¹³¹ Kátai Fülöp is udvari lovag lett (1433–1435). Ő Brankovics György familiárisaként 1456-ban regéci várnagy.¹³² Sági Balázs, már mint udvari lovag (1433) kapta meg a honti és a nógrádi ispánságot (1437). Előkelőként élte tovább életét (1439), és Hunyadi János familiárisaként tapolcsányi várnagynak (1447) állt.¹³³ Spácai Márton királyi kamarás 1434-ben udvari familiáris lett, majd Zsigmond halálának az évében (1437) *aulicus*.¹³⁴ Tari Rupert királyi *aulicus*ként (1432–1433) Aranyi Istvánnal együtt hagyta el Sienát.¹³⁵ Igazi karrierje csak 1438-ben kezdődött el. Királynéi lovászmester (1438–1440), országnagy (1440–1445) és hevesi ispán (1441). Hunyadi János relátoraként (1447) érkezik a rigómezei csataterre, ahol 1448-ban életét adta hazájáért.¹³⁶

Várdai Miklóst már Konstanzban és Milánóban a király mellett találjuk.¹³⁷ 1433-tól 1437-ig udvari lovag és királyi tanácsos. 1435-ben már a szabolcsi ispán tisztelhetjük benne. Egészen 1440-ig viseli ezt a tisztségét.¹³⁸ Jelentéktelen megbízások után főkincstartó lesz belőle (1453–1456).

Albisi Zólyomi ifjabb Dávid 1433-ban Rómában udvari lovagként említeték. Familiárisa, Öszödfalvai Frank fia Mátyás Zsigmondtól itt kapott címeradományt.¹³⁹ Eddig csak ennyit tudtunk róla. Már csak ezért is megérte megírni a tanulmányt, hogy kiderült: legalább látta Sienát.¹⁴⁰

¹²⁸ Engel P.: Archontológia II. 54.

¹²⁹ Engel P.: Archontológia II. 155.

¹³⁰ Uo. 94.

¹³¹ Uo. 96.

¹³² Uo. 125.

¹³³ Uo. 208.

¹³⁴ DL 73 101.: 1432. szept. 25. Siena. Zsigmond oklevele. Valamint Engel P.: Archontológia I. 506.

¹³⁵ DL 1248.: 1433. jan. 21. Siena. Zsigmond oklevele. Valamint Engel P.: Archontológia II. 240.

¹³⁶ Engel P.: Archontológia II. 240.

¹³⁷ Zichy XII. 112. sz. 1431. jan. 13. Konstanz: Várdai Miklós levele apjához; továbbá uo. 114. sz. 1431. dec. 5–18. Milánó: Várdai Miklós levele apjához.

¹³⁸ Engel P.: Archontológia II. 254.

¹³⁹ DF 275 578.: 1433. júl. 25. Róma. Zsigmond oklevele; Engel P.: Archontológia II. 264.

¹⁴⁰ ASS Concistorio 1640. k. 8v–9r.: 1433. jan. 8.

*Függelék I.**Francesco Piccinino alatt harcoló magyar zsoldosok*¹⁴¹

Adam Blasii de Ungaria lovas¹⁴²

Johannes Tommassi Ungharie lovas¹⁴³

Jorgius Jorgi Ungharie lovas¹⁴⁴

Jorgius Stefani de Schiavonia iuvenis¹⁴⁵

Petrus Pauli de Ungheria lovas¹⁴⁶

Stefanus Antonelli de Ungharia lovas¹⁴⁷

Stefanus Tome de Ungharia lovas¹⁴⁸

Stefanus Michaelis de Ungharia lovas¹⁴⁹

Tommassus Martini de Ungaria lovas¹⁵⁰

---

¹⁴¹ ASS Biccherna 621. k. 2r.: 1432. ápr. 23. Az eredeti írásmódot adom meg, és mivel a bejegyzések egy napon készültek, névsorban adom meg a katonák nevét.

¹⁴² ASS Biccherna 621. k. 5r.

¹⁴³ ASS Biccherna 621. k. 6v.

¹⁴⁴ ASS Biccherna 621. k. 14r.

¹⁴⁵ ASS Biccherna 621. k. 81v.

¹⁴⁶ ASS Biccherna 621. k. 37r.

¹⁴⁷ ASS Biccherna 621. k. 27v.

¹⁴⁸ ASS Biccherna 621. k. 72v.

¹⁴⁹ ASS Biccherna 621. k. 15v.

¹⁵⁰ ASS Biccherna 621. k. 35v.

*Függelék II.**Zsigmond katonáinak a vezénylése*¹⁵¹

Celle (sul Rigo)

Összesen 24 fő¹⁵⁶

Összesen: 90 forint

1432. dec. 28.

Sebastianus Hungarus

9 vagy 10 lovassal és két familiárisa¹⁵²

30 forint

(4:1)¹⁵³1433. szept. 15-i kifizetések Cellének:
90 forint¹⁵⁷

1433. febr. 2.

Marcus de Sancto Ladislao

12 lovas

60 forint

(4:1)¹⁵⁴

Campiglia (Marittima)

1433. jan. 8.

93 lovas

465 forint

(4:1)¹⁵⁸

Siena levelében:

Összesen: 93 fő

Összesen: 465 forint

1433. febr. 5.

12 lovas

Sebastianus (Hungarus)

Marcus

Georgius

60 forintig¹⁵⁵

Istia (d'Ombrone)

1433. jan. 9.

Johannes Bohemus

14 lovas

100 forint

(4:1)¹⁵⁹

1433. jan. 28.

Ernesto Bohemo

10 lovas

50 forint

(4:1)¹⁶⁰

¹⁵¹ Abban az esetben, ha az adatok megegyeznek a város által kiküldött levél tartalmával, vagy ellenkezőleg, akkor azt jelzem. A bejegyzést február 5-i dátum alatt találjuk és egy vonallal oldalt összefogták a szöveget, majd a közepére odaírták, „Iterum XII Februarii.” Egy nyíllal jelezték, mindez Roccatederighi városkára vonatkozik, de ez nem egyértelmű. Én minden esetben az első dátumot használom, kivéve a fenti esetet. – ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433. febr. 5. és febr. 12.

¹⁵² ASS Concistorio 1639. k. 206v.: 1432. dec. 28.

¹⁵³ Egy másik bejegyzésből megtudjuk a pénz összegét és két familiárisa nevét (Valentinus és Nicolaus) is. – ASS Concistorio 1640. k. 23r.: 1433. jan. 24.

¹⁵⁴ ASS Concistorio 1640. k. 30r.: 1433. febr. 2.

¹⁵⁵ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433. febr. 5.

¹⁵⁶ Sebastianus (Hungarus) csapatát egyszer számolom.

¹⁵⁷ 360 líra. ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15. Ahol lehetséges, mindig a Biccherna által kifizetett összegeket veszem figyelembe.

¹⁵⁸ ASS Concistorio 1640. k. 8v–9r.: 1433. jan. 8. Először 91 lovast akartak küldeni. ASS Concistorio 1640. k. 8r.: 1433. jan. 8. A 4:1 arány = Libra : forint arány. Továbbá: ASS Concistorio 1640. k. 18r.: 1433. jan. 18.

¹⁵⁹ ASS Concistorio 1640. k. 9v.: 1433. jan. 9.

¹⁶⁰ ASS Concistorio 1640. k. 27r.: 1433. jan. 28.

1433. jan. 28.
Michelsberg
3 lovas
(4:1)¹⁶¹

1433. jan.28.
Johannes Bohemus
14 lovas
70 forint
(4:1)¹⁶²

Siena levelében:
1433. febr. 5.
Két castellanus 15 lóval 75 forint
Johannes Beg 6 lóval 30 forint¹⁶³

Összesen: 27 fő¹⁶⁴
Összesen: 220 forint

1433. szept. 15-i kifizetés Istiának:
240 forint¹⁶⁵

Buonconvento

1433. jan. 10.
12 lovas
40 forint¹⁶⁶

1433. jan. 24.
Simone de Paluz és Lancilot de Paluz

16 forint
(4:1)¹⁶⁷

1433. febr. 2.
Marcus de Sancto Ladislao
12 lovas
45 forint
(4:1)¹⁶⁸

Siena levelében:
1433. febr. 5.
200 forint
Istállóra csak 3 grossus. Eddig hat
volt, de lecsökkentették.¹⁶⁹

Összesen: 14 lovas¹⁷⁰
Összesen: 56 forint¹⁷¹

1433. szept. 3-án kifizetés
Buonconventónak:
260,75 forint, 12 solidus, 8 dénár¹⁷²

Montepescali

1433. jan. 13.
Franciscus de Giagha Ungarus
8 lovassal és famulusokkal
20 forint¹⁷³

¹⁶¹ 5 forintot kaptak lovanként, és ellátást is.
– ASS Concistorio 1640. k. 46v.: 1433.
febr. 25.

¹⁶² ASS Concistorio 1640. k. 27r.: 1433.
jan. 28.; ASS Concistorio 1640. k. 40r.:
1433. febr. 16.

¹⁶³ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433.
febr. 5.

¹⁶⁴ Johannes Bohemus csapatát egyszer
számolom.

¹⁶⁵ 960 líra. – ASS Biccherna 311. k. 43v.:
1433. szept. 15.

¹⁶⁶ ASS Concistorio 1640. k. 10v.: 1433.
jan. 10. Egy másik bejegyzésből kiderül,
mennyi pénzt kaptak: ASS Concistorio
1640. k. 20r.: 1433. jan. 21. Librában
(160) adja meg. A 4:1 arányú váltást
használtam. Valamint: ASS Concistorio
1640. k. 39v.: 1433. febr. 15.

¹⁶⁷ ASS Concistorio 1640. k. 23v.: 1432.
jan. 24.

¹⁶⁸ A kifizetés egy régebbi ügy megoldása,
ezért az egymás utáni azonos dátum. ASS
Concistorio 1640. k. 29v.: 1433. febr. 2.

¹⁶⁹ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433.
febr. 5.

¹⁷⁰ Marcus de Sancto Ladislao csapatát nem
számolom. Ezen a napon Celle (sul
Rigo) városkában is „jelen” van.

¹⁷¹ A Marcus de Sancto Ladislaoának
kifizetett pénzt nem számolom. Ezen a
napon Celle (sul Rigo) városkában
ugyanennyit fizettek neki.

¹⁷² 1043 líra, 12 solidus, 8 dénár. ASS
Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 3.
Ezt a pénzt veszem figyelembe. Ez a
hivatalos végleges kifizetés. A
bejegyzésekben kevesebbet találtam.

¹⁷³ ASS Concistorio 1640. k. 14r.: 1433.
jan. 13. Librában (80) adja meg. A 4:1
arányú váltást használtam.

1433. jan. 18. Magyarokat vezényelnek oda ¹⁷⁴	Siena levelében: 1433. febr. 5. A zálogokról készíthetnek <i>littere credentiales</i> ¹⁸¹
1433. jan. 25. Stefano de Peren 15 lovas 75 forint ¹⁷⁵	Összesen: 0 fő Összesen: 200 forint
Összesen: 23 lovas ¹⁷⁶ Összesen: 95 forint	1433. szept. 12-én kifizetés Massának: 216,5 forint ¹⁸²
1433. szept. 15-i kifizetés Montepescalinak: 50 forint ¹⁷⁷	Locanda
Corsignano	1433. jan. 21. Matteo Cecchi prior és Lodovico di Giorgio commissarius Zsigmond gyalogosai és lovasai ¹⁸³
1433. jan. 13. Marcus Hungarus Georgius Hungarus Famulusokkal 40 forint (4:1) ¹⁷⁸	Összesen: 0 fő Összesen: 0 forint
Összesen: 2 fő ¹⁷⁹ Összesen: 40 forint	Grosseto
Massa (Marittima)	1433. jan. 21. Tallóci János ¹⁸⁴
1433. jan. 17. Brunoro della Scala emberei 200 forint ¹⁸⁰	Összesen: 1 fő Összesen: 0 forint
	1433. szept. 15-i kifizetés Grossetónak: 38 forint ¹⁸⁵ Campiglia
	1433. jan. 21. Zsigmond katonáit vezénylik oda 374 forint ¹⁸⁶
¹⁷⁴ ASS Concistorio 1640. k. 18r.: 1433. jan. 18.	
¹⁷⁵ ASS Concistorio 1640. k. 25r.: 1433. jan. 25.	
¹⁷⁶ A minimális létszámot adom meg, mert a famulusok száma rejtély.	
¹⁷⁷ 200 líra. – ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15.	
¹⁷⁸ ASS Concistorio 1640. k. 14r.: 1433. jan. 13.	
¹⁷⁹ A minimális létszámot adom meg, mert a famulusok száma rejtély.	
¹⁸⁰ ASS Concistorio 1640. k. 17v.: 1433. jan. 17.; ASS Concistorio 1640. k. 20v.: 1433. jan. 21.; ASS Concistorio 1640. k. 63v.: 1433. márc. 11. Librában (800) adja meg. A 4:1 arányú váltást használtam.	
	¹⁸¹ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1432. febr. 5.
	¹⁸² 866 líra. – ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 12.
	¹⁸³ ASS Concistorio 1640. k. 20r.: 1433. jan. 21.
	¹⁸⁴ ASS Concistorio 1640. k. 20v.: 1433. jan. 21.
	¹⁸⁵ 152 líra. – ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15.
	¹⁸⁶ ASS Concistorio 1640. k. 20r.: 1433. jan. 21.; ASS Concistorio 1640. k. 62r.: 1433. márc. 9.; ASS Concistorio 1640. k. 70v.: 1433. márc. 19.; ASS Concistorio 1640. k. 77v.: 1433. márc. 30.

Siena levelében:
1433. febr. 5.
300 forintig¹⁸⁷

Összesen: 0 fő
Összesen: 374 forint

Roccatederighi

1433. jan. 28.
21 lovas
105 forint¹⁸⁸

Siena levelében:
1433. febr. 5.
Megegyezik¹⁸⁹

Összesen: 21 fő
Összesen: 105 forint

1433. szept. 15-i kifizetés
Roccatederighinek:
46 forint¹⁹⁰

Asciano

1433. jan. 29.
24 lovas
125 forint
(4:1)¹⁹¹

1433. febr. 2.
Gregorius de Bethlem
Blasius Sag
17 lovas
85+85 forint
(4:1)¹⁹²

Siena levelében:
1433. febr. 5.
A zálogokról készíthetnek *littere
credentionalest*¹⁹³

Összesen: 43 fő
Összesen: 295 forint

1433. szept. 15-i kifizetés Ascianónak:
125 forint¹⁹⁴

Colonna

1433. márc. 19.
Magyarok vannak ott¹⁹⁵

Összesen: 0 fő
Összesen: 0 forint

1433. szept. 15-i kifizetés
Colonnának:
85 forint¹⁹⁶

Monte Orfaro

1433. febr. 3.
Francus Marot, Michael Magnus és
Ladislaus de Zala
9 lovas
45 forintig
(4:1)¹⁹⁷

Összesen: 12 fő
Összesen: 45 forint

¹⁸⁷ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433. febr. 5.

¹⁸⁸ ASS Concistorio 1640. k. 26r.: 1433. jan. 28.

¹⁸⁹ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433. febr. 12.

¹⁹⁰ 184 líra. – ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15.

¹⁹¹ ASS Concistorio 1640. k. 27v.: 1433. jan. 29. Öt forintot kaptak lovanként. Valamint: ASS Concistorio 1640. k. 36r.: 1433. febr. 9.; ASS Concistorio 1640. k. 70v.: 1433. márc. 19.

¹⁹² ASS Concistorio 1640. k. 30r.: 1433. febr. 2.; ASS Concistorio 1640. k. 46v.: 1433. febr. 25.

¹⁹³ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1432. febr. 5.

¹⁹⁴ 500 líra. – ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15.

¹⁹⁵ Öt forintot kapnak lovanként. – ASS Concistorio 1640. k. 70r.: 1433. márc. 19.

¹⁹⁶ 340 líra. – ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15.

¹⁹⁷ ASS Concistorio 1640. k. 30v.: 1433. febr. 3.

1433. szept. 15-i kifizetés Monte Orfárónak: 23 forint, 10 solidus ¹⁹⁸	Pereta 1433. febr. 15. Stefanus de Peren 14 lovas 70 forintig (4:1) ²⁰⁴
Batignano 1433. febr. 3. Stefanus de Peren 14 lovas 70 forintig (4:1) ¹⁹⁹	Siena levelében: 1433. febr. 5. Megegyezik ²⁰⁵
Siena levelében: 1433. febr. 5. 30 lovas 150 forint (4:1) ²⁰⁰	Összesen: 0 fő ²⁰⁶ Összesen: 70 forint 1433. szept. 15-i kifizetés Peratának: 70 forint ²⁰⁷
Összesen: 15 fő Összesen: 70 forint	Roccastrada 1433. febr. 16. Ladislaus 32 lovas 45 forint (4:1) ²⁰⁸
1433. szept. 15-i kifizetés Batignanónak: 60 forint, 3 solidus, 8 dénár ²⁰¹	Siena levelében: 1433. febr. 5. 32 lovas Ladislaus és Agustinus 160 forintig (4:1) ²⁰⁹
Montorsaio 1433. febr. 3. Laurentius Czolnok (Ungarus) 4 lovas 20 forintig ²⁰²	Összesen: 33 fő Összesen: 45 forint
1433. febr. 9. 12 magyar katona 60 forintig ²⁰³	
Összesen: 17 fő Összesen: 80 forint	

¹⁹⁸ 92 líra, 10 solidus. – ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15.

¹⁹⁹ ASS Concistorio 1640. k. 31r.: 1433. febr. 3.

²⁰⁰ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433. febr. 5.

²⁰¹ 240 líra, 3 solidus, 8 dénár. ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15.

²⁰² ASS Concistorio 1640. k. 31r.: 1433. febr. 3.; ASS Concistorio 1640. k. 40r.: 1433. febr. 16.

²⁰³ ASS Concistorio 1640. k. 36v.: 1433. febr. 9.

²⁰⁴ ASS Concistorio 1640. k. 39v.: 1433. febr. 15.; ASS Concistorio 1640. k. 54r.: 1433. márc. 3.

²⁰⁵ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433. febr. 5.

²⁰⁶ Perényi és emberei Batignanóból jöhettek át. Erre utal a létszám és a pénz is. Itt nem veszem figyelembe a katonákat.

²⁰⁷ 280 líra. ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15.

²⁰⁸ ASS Concistorio 1640. k. 40r.: 1432. febr. 16.; ASS Concistorio 1640. k. 70v.: 1433. márc. 19.

²⁰⁹ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433. febr. 5.

1433. szept. 15-i kifizetés
 Roccastradának:
 42,5 forint, 15 solidus²¹⁰

Campagnatico
 1433. márc. 19.
 Magyarok vannak ott²¹¹

Siena levelében:
 1433. febr. 5.
 50 lovas
 250 forint
 (4:1)²¹²

Összesen: 0 fő
 Összesen: 0 forint

1433. szept. 15-én kifizetés
 Campagnaticónak:
 186,5 forint, 18 solidus²¹³

(Civitella) Paganico

1433. febr. 9.
 9 lovas
 Kadolt és Guglielmus
 45 forintig
 (4:1)²¹⁴

1433. márc. 24.
 Magyarok vannak ott²¹⁵

Siena levelében:
 1433. febr. 5.
 Guglielmus 4 lóval
 20 forint
 Kadelt 6 lóval
 30 forint
 Rodolfus 4 lóval
 20 forint
 Hening és Just 4 lóval
 20 forint
 (4:1)²¹⁶

Összesen: 11 lovas
 Összesen: 45 forint

1433. szept. 4-én kifizetés
 Paganicónak:
 77,75 forint, 11 solidus²¹⁷

Sasso di Marimma

1433. febr. 12.
 A fentieket ezen a napon ide helyezték
 át²¹⁸

Összesen: 0 fő
 Összesen: 0 forint

²¹⁰ 170 líra, 15 solidus. ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15.

²¹¹ ASS Concistorio 1640. k. 70r.: 1433. márc. 19.

²¹² ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1432. febr. 5.

²¹³ 746 líra, 18 solidus. ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 15.

²¹⁴ ASS Concistorio 1640. k. 37r.: 1432. febr. 9.

²¹⁵ ASS Concistorio 1640. k. 74r.: 1433. márc. 24.

²¹⁶ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433. febr. 5.

²¹⁷ 311 líra, 11 solidus. ASS Biccherna 311. k. 43v.: 1433. szept. 4.

²¹⁸ ASS Concistorio 1640. k. 31v.: 1433. febr. 5.